

ПРОКУРОРСЬКИЙ НАГЛЯД, СУДОВИЙ І ВІДОМЧИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ЗАСТОСУВАННЯМ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

РИБАЛКО Жанна Леонідівна - здобувач кафедри кримінального процесу НАВС

В роботі приведена наукова характеристика ролі і места прокурорського надзора, судового і ведомственного контролю законності применения технических средств в уголовном производстве. Проведён сравнительный анализ прокурорского надзора и смежных направлений деятельности уполномоченных органов, таких как судебный и ведомственный контроль в разрезе применения технических средств в уголовном производстве. Определены перспективные направления дальнейших исследований по исследуемым вопросам.

Ключові слова: технічні засоби, прокурорський нагляд, судовий контроль, відомчий контроль.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями

З метою більш ефективної реалізації діяльності зі збирання, перевірки та оцінки доказів для встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження, законодавчо закріплена можливість застосування технічних заходів суб'єктами кримінально-процесуальних відносин у ході проведення тих чи інших заходів.

Постійний розвиток та удосконалення методів збирання, перевірки й оцінки доказової інформації, яку одержують за допомогою технічних засобів, обумовлюють необхідність існування адекватного таким змінам механізму забезпечення прав і свобод людини. Адже саме права і свободи людини, їх гарантії, визначають зміст і спря-

мованість діяльності держави. Виходячи з принципів правової держави, Конституція України [1] закріпила правовий механізм забезпечення охорони зазначених прав і свобод, особлива роль в якому належить прокурорському нагляду, судовому та відомчому контролю.

Враховуючи ґрунтовні зміни кримінально-процесуального законодавства, що відбулися минулого року, існує необхідність наукового аналізу особливостей прокурорського нагляду, судового і відомчого контролю за застосуванням технічних засобів у кримінальному провадженні, які були закріплені положеннями Кримінально-процесуального кодексу України 2012 року. Результати вказаного аналізу дозволять сформулювати практичні рекомендації щодо обов'язкових вимог до використання тих чи інших технічних засобів у кримінальному процесі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковане розв'язання проблеми та виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячена стаття

Окремі наукові питання застосування технічних засобів у кримінальному процесі розглядалися у працях таких українських і зарубіжних вчених, як В.Д. Арсен'єв, Р.С. Белкін, В.П. Бож'єв, Т.В. Варфоломеєва, М.М. Видря, В.Г. Даєв, В.Я. Дорохов, Л.М. Карнеєва, І.Б. Михайловська, М.М. Михеєнко, В.Т. Нор, М.О. Селіванов,

С.М. Стахівський, В.М. Тертишник та інші, однак ступінь дослідженості зазначеної наукової проблематики у контексті вимог КПК України 2012 року наразі залишається недостатнім.

Постановка завдань

Основними завданнями, розв'язанню яких присвячена дана стаття, є наступні:

1. Надати наукову характеристику ролі та місця прокурорського нагляду, судового і відомчого контролю за законністю застосування технічних засобів у кримінальному провадженні.

2. Провести порівняльний аналіз прокурорського нагляду та суміжних напрямів діяльності уповноважених органів, таких як судовий та відомчий контроль у розрізі застосування технічних засобів у кримінальному провадженні.

3. Визначити перспективні напрями подальших розвідок з досліджуваних питань.

Виклад основного матеріалу

Сутність прокурорського нагляду, його місце в системі інших державно-правових інститутів, предмет та межі його реалізації до цього часу залишаються дискусійним питанням у науці та юридичній практиці [2, С.7-26; 3, С.6-35; 4]. Саме вирішальним значенням для практичної діяльності, а отже, і для забезпечення у державі режиму законності в цілому обумовлене особливе місце вищезгаданих питань у юридичній науці [5, С.61].

Сьомим розділом Конституції України закріплені правові основи організації та діяльності прокуратури в Україні. Основним Законом визначене особливе місце прокуратури в системі органів державної влади. Прокуратурою реалізуються спеціальні функції у якості самостійного виду державної діяльності. Виступаючи важливим елементом забезпечення балансу між різними гілками державної влади, прокуратура активно взаємодіє з ними при виконанні своїх повноважень [6, С.270].

Система прокуратури України створена на засадах спільності завдань, функцій, принципів її організації діяльності, а

також повноважень у частині виявлення правопорушень і засобів реагування на них. При цьому, до жодної з існуючих гілок державної влади прокуратура не входить. Основним її призначенням є виявлення порушень законодавства та вжиття заходів для їхнього усунення. При цьому, – не важливо, у якій з галузей суспільного життя було виявлене порушення.

Ще однією з функцій прокуратури є сприяння взаємодії державних органів у галузі забезпечення режиму законності та боротьби зі злочинністю, а також консолідація вказаних органів у якості єдиної державної влади, що зацікавлена у дотриманні чинного законодавства у державі.

Визначеними функціями обумовлене особливе місце прокуратури в системі «стримок і противаг», що реалізуються в ході взаємовідносин між всіма гілками влади. Саме прокуратура виступає єдиним державним органом, для котрого нагляд за виконанням законів становить основу, сутність та зміст діяльності.

Так само особливе місце посідає прокуратура у процедурах застосування технічних засобів у кримінальному провадженні, що обумовлено специфікою її діяльності.

У свою чергу, судова влада виокремлюється такою формою діяльності, як правосуддя, що передбачає розгляд і розв'язання на основі чинного законодавства економічних, політичних, управлінських та інших спорів, сторонами у яких можуть бути громадяни, їх об'єднання, юридичні особи, державні органи і органи місцевого самоврядування.

При цьому найголовнішою суспільною роллю судової влади в демократичному суспільстві необхідно визнати забезпечення панування права в ході розв'язання різноманітних юридичних конфліктів.

Здійснення судової влади покладено на відповідну систему судів. Кожен із них, незалежно від свого місця в судовій системі, від низового до верховного, вирішує конкретні справи самостійно, керуючись виключно законом і правосвідомістю, тобто є самостійним носієм судової влади. Цим судова влада принципово відрізняється від виконавчої, у системі якої вищі органи ке-

рують нижчими і можуть давати вказівки щодо розв'язання питань, які входять до їх компетенції. Судова система не передбачає подібних відносин між її складовими елементами.

Отже, у межах судової системи створюються оптимальні умови для здійснення неупередженого та ефективного контролю щодо застосування технічних засобів у кримінальному провадженні.

До питання відомчого контролю за застосуванням технічних засобів у кримінальному провадженні слід зауважити, що науковий аналіз законодавчої бази, а також структурний аналіз організації окремих державних органів, що задіяні у цих процесах, уможливив зробити висновок про те, що контроль, як одна з форм керуючого впливу керівників різних ланок і рівнів, є однією з основних прерогатив керівників будь-якої управлінської ланки відповідних підрозділів і здійснюється або безпосередньо самим керівником того чи іншого підрозділу, або через конкретних підлеглих, призначених для виконання цих обов'язків, із наступною доповіддю керівникові.

Контроль за діяльністю підрозділів впливає з закріпленою законодавством загальної функції управління й оперативного керівництва з боку керівників, що очолюють органи, до складу яких входять зазначені підрозділи.

Таким чином, відомчий контроль за застосуванням технічних засобів у кримінальному провадженні, у першу чергу, здійснюється керівниками тих державних органів, що задіяні у відповідних процесах. Визначаючи нормативно-правовий статус цих органів, законодавець виділяє зазначену категорію посадових осіб, наділяючи їх повноваженнями по управлінню відповідними структурами. У свою чергу, така організація відомчого контролю дозволяє розробляти окремі відомчі документи, що містять методичні особливості організації та проведення заходів із застосуванням технічних засобів.

Безпосередніми суб'єктами відомчого контролю за застосуванням технічних засобів у кримінальному провадженні є

також керівники відповідних підрозділів різного рівня, обсяг повноважень для яких визначається відповідними відомчими нормативними актами.

Порівняльний аналіз прокурорського нагляду та суміжних напрямів діяльності уповноважених органів, таких як судовий та відомчий контроль у розрізі застосування технічних засобів у кримінальному провадженні свідчить про те, що, незважаючи на певні спільні ознаки (у першу чергу йдеться про спільність завдань, що полягають у захисті прав людини у ході застосування технічних засобів), прокурорський нагляд і судовий контроль за законністю застосування технічних засобів у кримінальному провадженні мають суттєві відмінності. Зокрема, для системи прокуратури характерною є наявність чітких субординаційних відносин між її складовими, у тому числі – в питаннях реалізації функцій прокурорського нагляду за законністю застосування технічних засобів у кримінальному провадженні.

Так само прокурорський нагляд і відомчий контроль за законністю застосування технічних засобів у кримінальному провадженні мають ряд суттєвих відмінностей. Зокрема, для суб'єктів здійснення прокурорського нагляду та відомчого контролю характерними є відмінності у визначених завданнях. Відомчий контроль є внутрішнім, у той час як прокурорський нагляд завжди зовнішній. Для прокурорського нагляду забезпечення ефективності застосування технічних засобів у кримінальному провадженні не є метою, а виступає як побічний напрям діяльності.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Отримані нами результати підтверджують законодавчо закріплене існування цілісної системи контролю за забезпечення охорони прав і свобод людини у ході застосування технічних засобів у кримінальному провадженні. Основними відносно самостійними елементами зазначеної системи наразі є прокурорський нагляд, судовий та відомчий контроль.

АНОТАЦІЯ

У роботі надана наукова характеристика ролі та місця прокурорського нагляду, судового і відомчого контролю за законністю застосування технічних засобів у кримінальному провадженні. Проведений порівняльний аналіз прокурорського нагляду та суміжних напрямів діяльності уповноважених органів, таких як судовий та відомчий контроль у розрізі застосування технічних засобів у кримінальному провадженні. Визначені перспективні напрями подальших розвідок з досліджуваних питань.

SUMMARY

The paper outlines the scientific characterization of the role and place of the prosecutor's supervision, judicial and institutional controls the legality of the technical means in criminal proceedings. A comparative analysis of the public prosecutor's supervision and related activities authorized bodies, such as the legal and institutional control in the context of the application of technical means in criminal proceedings. Identified areas for further research on the issues under study.

Література

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — С. 141 (зі змінами і доповненнями).
2. Савицкий В. М. Очерк теории прокурорского надзора в уголовном судопроизводстве / В. М. Савицкий. — М. : Наука, 1975. — 384 с.
3. Ломовский В. Д. Прокурорско-надзорные правоотношения / В. Д. Ломовский. — Ростов на Дону : Рост. гос. ун-тет, 1987. — 196 с.
4. Маршунов М. Н. Прокурорско-надзорное право. Проблемы правового регулирования / М. Н. Маршунов. — СПб.: Изд-во С.-Петербургского ун-та, 1991. — 128 с.
5. Тацій В. Прокуратура в системі поділу влади / В. Тацій, Ю. Грошевий // Вісник Академії правових наук України. — 1999. — №1(16). — С.61–69.
6. Коментар до Конституції України. — К. : Інститут законодавства Верховної Ради України, 1996. — 376 с.